

נדרים נו

משה שווערד

1. הר"ן מסכת נדרים דף נו עמוד א

בבית דכתיב בנגעי בתים דהיינו בבית ארץ אחוזתכם לרבות את היציע - כך היא הגירסא בנסחאות ואמרו בתוספות דלא גרסי' ליה דהא בת"כ תניא איפכא בקירות הבית ולא בקירות היציע ולפיכך כתב הרב ר' משה בר שניאור ז"ל דלא גרסינן הכא יציע אלא צבוע כלומר בית צבוע במיני צבעונים ואצטריך לרבוויי דסד"א נילף מנגעי בגדים שהצבועים אינן מטמאין בבגדים דכתיב צמר ופשתים מה פשתים שלא נשתנו אף צמר שלא נשתנה קמ"ל רבויה.

2. שיטה מקובצת מסכת נדרים דף נו עמוד א

והרא"ם ז"ל כתב בבית לרבות את היציע בבית לרבות את העליה לענין נגעים ובבית טובא כתיבי בפרשה והכא דריש תרי מיניהו. עד כאן.

3. פירוש הרא"ש מסכת נדרים דף נו עמוד א

ר"מ היא. ולהכי איצטריך קרא לרבוויי דבלשון בני אדם לא הוה בכלל בית:

4. רש"ש מסכת נדרים דף נו עמוד א

ד"ה ר"מ היא. דבלשון בני"א לא הוה בכלל בית. ק"ל דלפ"ז המ"ל דאתיא אפי' לרבנן ובלשון תורה אולי דלא הוה בכלל בית אבל בנדרים דהולכין בהם אחר לשון בני"א ובאתרייהו הוה ק"ל בית לכן אסרוה:

5. שלמי נדרים מסכת נדרים דף נו עמוד א

בפי' הרא"ש ז"ה ר"מ היא ולהכי איצטריך קרא לרבוויי דבלשון בני אדם לא הוה בכלל בית עכ"ל. הרש"ש בהגהותיו הקשה דלפי"ז הוה מצי למימר דאתיא אפי' לרבנן ובלשון תורה אולי לא הוה בכלל בית אבל בנדרים דהולכין אחר לשון בני"א ובאתרייהו הוה קרי לה בית לכן אסרוה עכ"ל. וכבר קדמו השיטה מקובצת וז"ל, וליכא למימר דבנדרים הלך אחר לשון בני"א, דע"כ צריכין אנו ללמוד מקרא כגון הכא דלשון בני"א מסופק אם קורין לעלי' בית. ועיין מ"ש לקמן ע"ב בשם ס' תוספת שבת לגבי הנודר מן העיר כו'.

6. שיטה מקובצת מסכת נדרים דף נו עמוד א

דמיחברא. כלומר סמוך לקרקע ועליה מחובר דמחובר הוא אבל היא עצמה לא מיחברא להכי איצטריך קרא ואתיא נמי אליבא דרבנן. הרא"ם ז"ל.

7. הר"ן מסכת נדרים דף נו עמוד א

מאי עלייה מעולה שבבתים - וה"ק מראהו עלייה ע"כ של מוכר דכיון דאמר ליה בית בביתי צריך לברור לו המעולה ודוקא דאמר בית בביתי הא אמר בית סתם לא אלא מראהו גרוע והך מסקנא דהכא מחלפא אמסקנא דפ"ב דמנחות (דף קח:). דאמר התם שור בשורי הקדש הגדול הקדיש תור בתורי קאמר ואקשינן עליה מהא דאמר רב הונא בר חייא משמי' דעולא בית בביתי אני מוכר לך מראהו עלייה מאי לאו עלייה ממש ופרקי' לא מאי עלייה מעולה שבנכסיו מיתבי בית בביתי אני מוכר לך נפל מראהו נפול עבד בעבדי אני מוכר לך מת מראהו מת ואם איתא ליחזי הי נפל והי מת אמר ליה לוקח קאמרת שאני לוקח דיד בעל השטר על התחתונה השתא דאתית להכי עלייה נמי דגריעא יד בעל השטר על התחתונה ולפום הך מסקנא דאמר' דעלייה ממש קאמר דגריעא משמע דליכא לאוקמה לדרב הונא כרבנן דאם כן למה לי בביתי דקאמר אפי' בית נמי עלייה בכלל בית הוא ואי הכי אפשר דקיימא לן כר' מאיר מיהו כתב הרמב"ן דאפי' למסקנא דהתם הא דרב הונא כרבנן אתיא דאיכא למימר דהאי דנקט בית בביתי ולא נקט בית סתם לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בית סתם דמראהו עלייה דגריעא אלא אפי' כי אמר בית בביתי דבכי האי גוונא למעלותא משמע כדאמר' התם הגדול הקדיש אפי' הכי גבי לוקח מראהו עלייה דגריעא הילכך כיון דלפום מסקנא דהתם איכא למימר דמימריה דרב הונא כרבנן אתיא נקישין כוותיהו דעלייה בכלל בית וכן פסק הרמב"ם ז"ל [פ"ט מהלכות נדרים הלכה ט"ו].

• שלמי נדרים מסכת נדרים דף נו עמוד א

בפי' הרא"ש ז"ה מאי עלי' מעולה שבבתים [וכו.]. האי לישנא משמע לאפוקי עלי' דגריעא משום עלי' וירידה כו' מיהו הבית הגרוע שיש לו יכול ליתן לו כו' והכי מסיק בשילהי מנחות [דף קח ב] כו' עכ"ל. עיין ביאורי הגר"א בחו"מ סי' ריד ס"ק מט שכתב שהרא"ש מיישב הסוגיות דכאן ודמנחות, דלדעת הר"ן כאן הך מסקנא דהכא מיחלפא עם סוגיא דמנחות, והרא"ש מיישב הסוגיות. דודאי כיון שאמר בית בבית ע"כ בית קאמר, ומה שאמרו במנחות אפי' תימא עלי' דגריעא, רצ"ל מבתים הגרועים דס"ד החשוב שבבתים עכ"ל, וע"ש במנחות מ"ש התוס' שם:

8. הר"ן מסכת נדרים דף נו עמוד א

ערסא דגדא - [1] נוהגין היו להציע מטה למזל הבית גדא מזל ודומה לו בסוף פרק במה אשה יוצאה (שבת דף יט) גד גדי וסנוק לא.

9. שיטה מקובצת מסכת נדרים דף נו עמוד א

ערסא דגדא. [2] מיטה העשויה לשרא דביתא למזל הבית ואין יושבין עליה שאין לך דבר שאין לו שר למעלה והוא שלוחו של מקום ולכבוד המקום עושין מיטה לכבודו כן נראה לי לפרש דאלו למפרש שהוא סימן טוב בבית נראה ניחוש ורחמנא אמר לא תנחשו וראיה לדברי הכסא שמתקנין לאליהו לכבודו.

10. פירוש הרא"ש מסכת נדרים דף נו עמוד א

ערסא דגדא. [3] מטה העשויה למזל הבית כדאיתא* בפסחים גד גדי וסנוק לא כי שרא דעתירותא נקיר שמיה ומצוי בבית השומרים אותו בנקיות לכך מכינים תמיד מטה מוצעת לנקיות:

11. רש"י מסכת סנהדרין דף כ עמוד א

דרגש ערסא דגדא - נוהגין היו לערוך מטה ושלחן בבית ולא היו משתמשין בהן כלל, אלא למזל הבית מונחת משום ניחוש, גדא - מזל, ודומה: גד גדי וסנוק לא (שבת סז, ב).

12. חידושי הר"ן מסכת סנהדרין דף כ עמוד א

מאי דרגש אמר עולא ערסא דגדא. פ' רש"י ז"ל למזל הבית מונחת משום ניחוש. ואין פ' נכון דח"ו לא תהא כזאת בישראל דודאי אסור הוא מפני דרכי האמורי ויותר חמור ממנו. אלא יש לפרש שאותה המטה היו עושין לסימן של עושר לומר שיש להם בגדים יותר מכדי צרכן לעשות מטה שלא לצורך ובדרך השאלה קורין אותה המטה העולם מטה של מזל טוב:

13. תוספות הרא"ש מסכת סנהדרין דף כ עמוד א

ערסא דגדא. ולא דמי להא דאמרי' בפ' במה אשה גד גדי וסנוק לא יש בו משום דרכי האמורי דהכא לאו ניחוש הוא אלא כי הא דאמרי' שרא דעניותא נביל שמיה וכשהבית נקיה ויש בה מטה מוצעת אין שר עניות שוכן בבית אלא שרא דעתירותא דנקיד שמיה והוא שוכן במקום נקי וצח.

14. שו"ת רדב"ז מכתב יד - אורח חיים, יורה דעה (חלק ח) סימן קכו

שאלת: ממני אודיעך דעתך, על הא דאמרינן בפרק הנודר מן הירק [נדרים נ"ו ע"א] דרגש ערסא דגדא, ופירשו המפורשים מטה העשויה למזל הבית כהיא דאמרינן (בפסחים) [שבת ס"ז ע"א] גד גדי וסנוק לא, (וכתבו רשב"א) [כי שרא] דעתירותא נקיד שמיה [פסחים ק"א ע"ב] ומצוי בבית השומרים אותו בנקיות, לכך מכינים מטה מוצעת תמיד לנקיות. וקשיא לך דאיכא בזה שמץ ע"ז ושמץ ניחוש. וכתוב כי לא נחש ביעקב וכו'.

תשובה... ולענין ניחוש יש לומר שאין זה ניחוש אלא כענין סימן לחזק המזל, כי הא דאמרינן (בפסחים) [שבת ס"ז ע"ב] גד גדי וסנוק לא, כלומר התחזק מזלי ולא תהיה עיף, אף הכא נמי הכוונה לחזק המזל לא לנחש, וכי הא דאמרינן [חולין צ"ה ע"ב] בית תינוק ואשה דלית בהו משום ניחוש. והר"ר אליעזר ממיץ פירש ז"ל, למזל הבית ואין יושבין עליה שאין לך דבר שאין לו שר מלמעלה והוא שלוחו של מקום. ולכבוד המקום עושים מטה כנ"ל לפרש, דאילו למפרש שהוא סימן טוב בבית נראה ניחוש ורחמנא אמר לא תנחשו, וראיה לדברי הכסא אשר מתקנין לאליהו ז"ל לכבודו עכ"ל והריטב"א ז"ל כתב מטה יתרה שעושין בבית לסימן יפה שיפרו וירבו בבית. והרמ"ה ז"ל כתב, כשהולד נולד היו מקצין לו מטה אחת לשם מזלו ולא היו ישנים עליה, ולסימנא טבא בעלמא הוו עבדי הכי ולא לשם ע"ז, ואותה מטה נקראת ערסא דגדא והוא מלשון העורכים לגד שולחן ע"כ. ולכל הפירושים הך דפרק חלק קשיא, אפילו לפירוש הר"ר אליעזר ממיץ, דהתם נמי אמאי מיחזי כעובד ע"ז אימא לכבוד הקב"ה עורך השולחן כדי להראות שהוא משיב ע"ז תמיד לכל חי רצון ומשפיע מטובו, ולכך מביא שלימה עם הפתיחה להורות על רבוי השפע, ולחסם הפנים לפניו תמיד יוכיח.

15. פירוש הרא"ש מסכת נדרים דף נו עמוד א

ההוא יומא. שיש לו להתנהג בהכנעה ובנזיפות יתיב עליה:

16. רש"י מסכת סנהדרין דף כ עמוד א

ערסא דצלא - מטה של עור, ותולין רצועות בשפת העור סביב, וכשרוצין לנטותו עונבין הרצועות בארוכות המטה, וכשמתיירין אותה הוא נופל, והן הן קרביטין, וחס הוא עליו לכפותו שלא יתקלקל העור בלחלוח הקרקע. שלא היו ראשי כרעיו גבוהין מסירוגו למעלה, וקאמר תנא קמא: זוקפו על דופן הכרעים וארוכותיו למעלה, ואמר ליה רבן שמעון: מתיר קרביטין והוא נופל.

17. שיטה מקובצת מסכת נדרים דף נו עמוד א

אלא כל משות דמשמע אפילו ערסא דגדא (אמטה) [המטה] המיוחדת להניח עליה כלים שאין צריך לכפותה וגם זאת מיוחדת למזל ואינה בכלל שאר מטות "וכל" לאו דוקא.

18. פירוש הרא"ש מסכת נדרים דף נו עמוד ב

מתני' ואסור ליכנס לעיבורה. שבעים אמה ושירים שנותנים אותם עיבור לעיר ומהם והלאה מודדין תחום שבת:

19. שלמי נדרים מסכת נדרים דף נו עמוד ב

גמ' מנא לן דעיבורא דמתא דמי אר"י דאמר קרא כו' אימא אפי' בתחומה הא כתיב ומדותם מחוץ לעיר. עיין בש"ך [יו"ד] סי' רי"ז ס"ק ל"ה שכתב ואע"ג דלענין שאר דברים תוך התחום דין עיר יש לו שאני הכא דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם. בס' תוספת שבת על הלכות שבת סי' רמ"ד כתב ע"ז לכאורה קשה, דהא מקרא יליף ומדותם מחוץ לעיר. אבל לא קשה מידי, דהא כתב הב"י בשם רי"ו (וכן הוא בר"ן לעיל דף נה: ד"ה תוספתא כו') דבנדרים הולכין אחר לשון בני"א באותו מקום, ואם נדר בלה"ק ואין מדברים שם בלה"ק הולכין אחר לשון תורה. ולפ"ז הא דהוצרך למילף מקרא דומדותם מחוץ לעיר, משום דמתני' פסיק ותני דמותר דמשמע בין שנדר בלשון לעז בין שנדר בלה"ק, ולהכי מייתי קרא דגם בלשון תורה אין התחום בכלל העיר והולכין אחר הלשון ואחר כוונתו, והיינו דוקא בנדרים אבל בשאר דברים אף דאין התחום בכלל העיר ולא נקרא על שמו מ"מ הוא נגרר אחר העיר וטפל לעיר והרי הוא כמותה ע"ש:

20. פירוש הרא"ש מסכת נדרים דף נו עמוד ב

יכול ילך לביתו ויסגיר. על ידי חבל ארוך או על ידי שליח:

21. ספר דבר יעקב

גו יכול ילך לביתו ויסגיר ת"ל אל פתח הבית
- הרא"ש והתוס' מפרשים יכול ילך לביתו ויסגיר
ע"י שליח [או ע"י חבל ארוך]. ולכאורה קשה למה
באמת לא מהני ע"י שליח הרי שלוחו של אדם
כמותו וי"ל דהוי גזו"כ שהוי כעין מצוה שבגופו,
שאותו כהן שראה הנגע בבית, יש עליו מצוה
להסגיר את הבית.

22. ספר תפארת יהונתן על ויקרא פרק יז פסוק לד

כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחוזתה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית. הפסוק יאמר כי אל תתמה על אשר בחטא קל יתדבק רוח רעה בקירות הבית כי כבר אמרו מי שאחזו חולי ונתרפא אז בקל יוכל החולי להתדבק בו שנית וכן הדבר בנגעי בתים דהכנענים היה דרים שם מקדם והיו כל הכותלים מלאים שדין ורוחין וכשבאו ישראל לארץ נטהרו ואם כן בחטא קל יכול אח"כ להתדבק בו רוח רעה וזהו כי תבואו אל ארץ כנען או להיפוך כי הקושיא היא אם בחטא קל יוכל להתדבק רוח רעה בקירות הבית א"כ הכנענים שעשו בו תועבות רבות איך לא נתדבקו צרעת ממאיר בכותלים ועל זה תירץ כי הוא ארץ אחוזתכם מעולם מיום הוסדה הארץ ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולכך בכנען לא נתטמאו הכתלים משא"כ בכם שהוא ארץ אחוזתכם ולכך נאמר ובא אשר לו הבית כי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו גם יאמר אם אתה תחזיק הארץ והבתים לאחוזתה כאלו שלך הוא וירושה מאבותיך ולא תזכור כי הכל לה' ואתה בו רק כגר ושכיר יום ישלח ה' נגע בביתך ותהיה צריך לנוד ממקומך ולכך נאמר ובא אשר לו הבית היינו כי ע"י חטא זה שחזקת בארץ ובבית כאלו שלך הוא קרה לך כן שהיה לו לייחס הכל לה' והוא בו רק גר לימים ...

בענין כפיית המטה

1. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף טו/א

אבל חייב בכפיית המטה דתני בר קפרא [דף טו/ב] מות דיוקני נתתי בהן ובעונותיהם הפכתיה כפו מטותיהן עליה

2. המאירי על מסכת מועד קטן דף טו/א

אבל חייב בכפיית המטה מדברי סופרים שלא בשום סמך

3. טור יורה דעה סימן שפז

אבל חייב בכפיית המטה ... ואין טעם הכפייה כדי שיצטער שנאמר אם ישן ע"ג הארץ או ע"ג המטה או על חבלי המטה בלא מצע והיא זקופה שיצא אלא טעמא כדתני בר קפרא דמות דיוקני נתתי בכם ובעונותיכם הפכתיה יהפכו הכל מטתן עליה הלכך אם מצטער עצמו וישן ע"ג קרקע או על חבלי המטה והיא זקופה לא יצא אבל אם הפכה וישן ע"ג קרקע יצא אע"פ שאינו ישן עליה והרמב"ם כתב שלא יצא עד שישן ע"ג מטה כפוייה וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה ...

[1] וכתב א"א הרא"ש ז"ל ועל זה אנו סומכין באשכנז וצרפת שאינן נוהגין בכפיית המטה לפי שדרין בין הנכרים וכל היום נכרים נכנסין ויוצאים בבתיים [2] וי"א הטעם לפי שמטות שלהן לא היו ראשיהם בולטין כעין שלנו והיה ניכרם בהן הכפיה אבל מטות שלנו שראשיהם בולטין אינו ניכר בהם הכפייה לא שייך בהם כפייה

• תוספות הרא"ש מסכת סנהדרין דף כ עמוד א

אלא כל מטה שיש לו בבית. והאידינא לא נהוג משום דאמרי' בירושלמי דמועד קטן הישן בפונדק אינו חייב בכפייה שלא יאמרו חרש הוא ואנו דרין עכשיו בין הגויים לכך בטלו כפיית המטה, וי"מ דמטות שלהן לא היו ראשיהן בולטין כעין שלנו ונכרין בכפייתן אבל מטותינו שראשיהן בולטין אין היכר בכפייתן.

4. מהרש"א על מועד קטן דף טו/ב

גמ' דמות דיוקני נתתי בהם כו' פרש"י דמות דיוקני בצלם אלקים עשה את האדם עכ"ל. והיינו דמות דיוקני צלם וצורה של שאר כל אדם אבל צורה וצלם של אדם הראשון דיוקני גופיה מקרי כדאמרינן בפרק ח"ה בדמות דיוקני תסתכל בדיוקני עצמה אל תסתכל כו' ושם מפורש. ואמר ובעונותיהם הפכתיה. כי בנטילת הנשמה נהפך דמותו וצלמן וע"ש זה אמר הכתוב כי קללת אלקים תלוי שנהפך דמות דיוקנו של מעלה ויש רשעים שגם נשמתם ורוחם נתהפך לבהמה ע"י גלגול כמ"ש בזה בעלי המקובלים:

5. ספר מגדים חדשים

שג היפוך. ונמוק"י פירש, הפכתי מחיים למיתה. וכ"כ צשיטת ריב"צ בעונותיהם הפכתי, שמת המת.

6. קרבן העדה מסכת מועד קטן פרק ג

יכפה הסרסור. היינו המטה שהוא הסרסור לבריאת האדם ע"י הזיווג הנעשה בתוכו:

7. דרשות חת"ס ח"ב שפז [ג]

נוהגין להפוך מראות הלוזאות זו' ימי אבל. נראה לי ילא להם מירושלמי דבש"ס דילן [מ"ק ט"ו:]:
חמרי' בענין היפוך הנטות דמות דיוקני נתתי בכם ובעונותיכם הפכתיה יהפכו הכל מטתן עליה הלכך אם מצטער עצמו וישן ע"ג קרקע או על חבלי המטה והיא זקופה לא יצא אבל אם הפכה וישן ע"ג קרקע יצא אע"פ שאינו ישן עליה והרמב"ם כתב שלא יצא עד שישן ע"ג מטה כפוייה וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה ...
[1] וכתב א"א הרא"ש ז"ל ועל זה אנו סומכין באשכנז וצרפת שאינן נוהגין בכפיית המטה לפי שדרין בין הנכרים וכל היום נכרים נכנסין ויוצאים בבתיים [2] וי"א הטעם לפי שמטות שלהן לא היו ראשיהם בולטין כעין שלנו והיה ניכרם בהן הכפיה אבל מטות שלנו שראשיהם בולטין אינו ניכר בהם הכפייה לא שייך בהם כפייה

8. ספר שערים מצויינים בהלכה

והנה בזמנינו אין כפיית המטות נוהג, כמש"כ בשו"ע (יו"ד סי' שפו ס"ב), וכיסוי המראות הם תחת כפיית המטה, ומקורו נראה מגמרא לעיל (טו.) דתני בר קפרא דמות דיוקני נתתי בהן, ובירושלמי (פ"ג ה"ה) אף את כפה מיטתך, ואית דמפקי לישנא יכפה הסרסור, ועיי"ש בקרבן העדה, ולכן מכסין לרמו שאין הזמן למצות פו"ר, דע"י המראה מגדוהו עליו, וגם יש לומר משום איסור כיחול לנשים, ולפי דברי הריטב"א הנ"ל אסור גם בבתיים שהאבלים באים לביתם כלילה לישן. אבל אם נאמר דטעם הכיסוי הוא משום שמתפללין בבית האבל, לפ"ז אין צריך לכסות אלא במקום שמתפללין. אבל המנהג שמכסין הכל, ולפ"ז קי"ל כטעם הראשון. ומה שאומרים העולם שמכסין המראות משום רוחות רעות ששורה בדמות המראה, לפ"ז צריכין לכסות גם כל התמונות כמש"כ בסה"ק יערות דבש לרבינו ר' יהונתן אייבשיץ. ובפרט במקום שמתפללין שאסור להתפלל כנגד תמונות.

9. ירושלים במועדה-בין המצרים | קנג

כיסוי תמונות
וזכוכיות

אאמו"ר זללה"ה פירש [עפ"י הנגלה] טעם המנהג שנהגו לכסות בבית האבל תמונות, משום שהאבל ברוב צערו עלול להבהל בעת החשיכה אם יראה דמויות. [טעמים נוספים יש במנהג זה הן בנגלה והן עפ"י תורת הסוד].

לפי טעם האמור, יש לכסות תמונות הנתונות בזכוכית, בהם עלולה דמות אדם להשתקף. כן יש גם לכסות זכוכיות הנמצאות בכיוון התפילה, כדי שלא ייראה כמתפלל אל הדמות המשתקפת.

1. ירושלים במועדה-בין המצרים | רכז

רכז. האם בתשעה באב צריך לעמוד מפני זקן או ת"ח שעובר, או שהדבר דומה לאבילות דיחיד, שם נאמר³¹⁴ שאין חייב לעמוד מפני ת"ח וזקן?
תשובה: צריך עיון, נראה שאין צריך לעמוד, ואינה נחשבת קימה שיש בה הידור.³¹⁵

314. עי' יו"ד סי' שעו סעי' א.
315. וכמש"כ בהגהות רע"א או"ח סי' תקנט סעי' ג. ויו"ד סי' שעו סעי' א.